

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA**

**L'ORQUESTRA ESCOLAR:
ESPAI IDEAL PER AL TREBALL DE
L'EDUCACIÓ EN VALORS**

Nom de l'alumne/a: Laura Vallés Clausell

Nom del tutor/a de TFG: José María Peñalver Vilar

Àrea de coneixement: Música

Curs acadèmic: 2017/2018

Índex

1. Resum i paraules clau.....	1
2. Justificació de la temàtica triada.....	2
2.1. Objectius de la proposta educativa	2
3. Context social.....	3
3.1. Població.....	3
3.2. Centre escolar.....	3
3.3. Projecte de l'Orquestra Escolar.....	5
4. Revisió teòrica.....	6
5. Estat de la qüestió.....	9
6. Proposta de millora.....	11
6.1. Metodologia.....	11
6.2. Seqüenciació	15
6.3. Avaluació.....	16
6.3.1. Criteris d'avaluació.....	16
6.3.2. Instruments d'avaluació.....	17
6.4. Resultats.....	18
7. Conclusions.....	20
8. Bibliografia i webgrafia.....	21
9. Annexos.....	23

1. RESUM I PARAULES CLAU

Un desenvolupament integral és fonamental en les persones i l'educació escolar ha de permetre aquest procés, per la qual cosa és imprescindible introduir en els centres escolars una educació en valors conjunta al currículum obligatori. Una bona aposta per a treballar l'educació en valors és a través de l'àrea de música i, més en concret dins una agrupació musical.

En aquest treball de final de grau es pretén realitzar una proposta de millora al projecte d'innovació de L'orquestra Escolar del CEIP Cervantes de Vila-Real, perquè els alumnes treballen l'educació en valors a través de la música. L'orquestra Escolar és una activitat extraescolar en la qual el mestre de música dirigeix a un grup format per 28 alumnes de cinqué i sisé de primària. El conjunt instrumental està format amb els instruments que es troben dins de l'aula de música i altres instruments que incorporen els alumnes que són músics fora del centre escolar. La finalitat del projecte és posar en pràctica tot el bagatge de coneixements musicals, que els alumnes han assolit al llarg de l'educació primària i mostrar tot el treball realitzat al final de curs amb diverses actuacions.

Per tant, en aquest treball per a realitzar la proposta de millora, s'exposaran una sèrie de pautes i estratègies metodològiques que es poden realitzar al llarg del funcionament del projecte per tal d'augmentar el treball de l'educació en valors de forma implícita.

Paraules clau: Educació primària, didàctica de la música, educació en valors, orquestra escolar.

An integral development is fundamental in people and school education must allow this process, so it is essential to introduce a education in values along with the compulsory curriculum in schools. A good bet for education in values is through the music area and, more specifically, in a musical group.

In this end-of-grade project, it is intended to make an improvement proposal of the innovation project of the School Orchestra of the CEIP Cervantes from Vila-Real is intended for students to work education in values through music. The School Orchestra is an extracurricular activity in which the music teacher directs a group consisting of 28 students of fifth and sixth of primary school. The instrumental ensemble is made up of instruments that are found in the music classroom and other instruments that incorporate students who are musicians outside the school. The purpose of the project is to put into practice all the baggage of musical knowledge that students have achieved throughout primary education and show all the work done at the end of the course with various performance.

Therefore, in this work to carry out the improvement proposal, a series of guidelines and methodological strategies that can be performed throughout the operation of the project will be presented in order to increase implicitly the work of education in values.

Keywords: Primary education, didactic of music , education in values, school orchestra.

2. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA TRIADA

En el moment en què vaig elegir el CEIP Cervantes de Vila-Real per a realitzar el pràcticum II en menció en música, era totalment desconegut per a mi qualsevol projecte que es duia a terme en aquesta escola. Va ser en començar l'estada en pràctiques en gener quan vaig descobrir el projecte de L'orquestra escolar que duien entre mans des de feia molts anys en aquest centre. Vaig poder observar de primera mà el funcionament del projecte i, realment, em va produir una grata sorpresa que em va reafirmar el que jo ja pensava, que projectes com aquest és on els alumnes troben sentit a tot allò que han estudiat durant anys. En ells observen que estudiar música implica que després es pot fer música i crear un ambient màgic siga amb un grup de gent o inclús de forma individual. A més a més, tocar els instruments i veure reflectit tot el treball realitzat amb diverses actuacions, motiva als alumnes a estudiar música.

D'altra banda, la rama d'investigació sobre l'educació en valors sempre m'havia paregut molt interessant, ja que com a futura docent que sóc veig com és d'important transmetre valors de forma implícita a partir de la nostra pràctica docent i que els alumnes puguin rebre una educació completa i de qualitat per al seu futur com a ciutadans de la nostra societat.

Per tant, em va sorgir la idea de mesclar aquests dos aspectes i va ser aleshores quan em vaig plantejar tres grans interrogants:

- Un fet tan important com és educar en valors als alumnes, es pot dur a terme dins de qualsevol assignatura com per exemple música?
- Encara que l'objectiu principal de l'orquestra escolar del CEIP Cervantes de Vila-Real siga fer música i preparar les peses per a posteriorment representar-les en diversos actes, es pot treballar l'educació en valors a través d'ella?
- Es podria augmentar el treball de l'educació en valors dins de l'orquestra escolar per mitjà de pautes i estratègies metodològiques?

2.1. Objectius de la proposta educativa

Com a resposta a aquests tres interrogants plantejats anteriorment, em vaig proposar complir els següents objectius:

- Observar l'execució del projecte d'innovació de l'orquestra escolar dut a terme en el CEIP Cervantes de Vila-Real en el curs 2017/2018.
- Fer una anàlisi de l'educació en valors que es produeix de forma inconscient dins d'aquesta orquestra escolar.

- Crear una proposta de millora per a treballar de forma més activa l'educació en valors en un lloc idoni com és una agrupació musical d'aquestes característiques.

Però, és a través de l'últim d'aquests tres objectius d'on naix la temàtica real d'aquest treball de final de grau.

3. CONTEXT SOCIAL

3.1. Població

El centre està situat en la localitat de Vila-real, que pertany a la comarca de la Plana Baixa, en la província de Castelló i té aproximadament 51.000 habitants. Situat a 7 quilòmetres al sud de la capital, Castelló de la Plana, i a uns 60 quilòmetres al nord de València. Les comunicacions amb les localitats veïnes són bones, tant per vehicle propi com per transport públic, ja que compta amb estació de tren, mitjançant la línia de ferrocarril que enllaça València i Barcelona, i estació d'autobús. El terme de Vila-real limita amb els municipis de Borriana a l'est, les Alqueries i Nules al sud, i Onda i Betxí a l'oest. Pel nord, el riu Millars ho separa de les poblacions d'Almassora i Onda, frontera natural de les comarques de la Plana Baixa i la Plana Alta.

Vila-real ha crescut considerablement en els últims anys a causa de l'arribada d'immigrants. Açò fa que hi haja una gran varietat de classes econòmiques, destacant la classe mitjana treballadora.

En l'aspecte laboral es pot apreciar una gran varietat d'oficis, destacant grans empresaris, així com xicotetes i mitges empreses. Actualment, la indústria de la ciutat té un pes important dins de l'economia dels seus habitants, centrant-se en la seua major part en la indústria taulellera. Encara que no s'ha abandonat la tradició agrícola i el xicotet comerç.

Vila-real compta amb una gran projecció educativa amb unes característiques culturals àmplies i desenvolupades, ja que ha anat progressant quant al foment de la cultura i educació. Així, podem destacar la gran varietat de centres públics, concertats i privats, on s'imparteix Educació Infantil, Primària, Secundària i Batxillerat. Així mateix, compta amb diferents jardins d'infància, centres d'Educació Especial i escoles per a majors.

3.2. Centre escolar

El col·legi CEIP Cervantes està situat al nord-est de la ciutat, molt prop del nucli urbà, a uns cinc minuts del centre de Vila-real. Aquest fet fa que col·legi tinga pròxim moltes zones d'interès cultural i educatives així com: l'auditori, l'ajuntament, altres centres educatius, biblioteca – que compta amb una zona d'estudi, sala d'ordinadors i on en moltes ocasions hi ha exposicions i conferències-, poliesportiu, piscina coberta, una església catòlica, una

evangèlica i una mesquita, etc. A més, podem trobar altres serveis com a xicotetes tendes, farmàcies, cafeteries, bars, perruqueries, papereries, un centre sanitari i diversos parcs. L'accés al col·legi és bo, ja que comunica amb carrers amples. Com l'alumnat viu generalment prop del centre, normalment va caminant a l'escola, fet que evita embossos davant del centre.

Antigament el col·legi contava solament amb un edifici (situat en l'avinguda Cedre) però, actualment, compta amb dos edificis reformats des de l'any 2010: un on s'imparteix l'etapa d'Educació Infantil –mantenint el centre original-; i l'altre situat al carrer Joanot Martorell, on s'imparteix l'etapa d'Educació Primària. Centrant-nos en el segon centre (el d'Educació Primària), és un centre relativament nou, urbà, públic i que depèn de la Conselleria d'Educació i Ciència. S'imparteixen dues línies de Primària. Es treballa amb un programa d'educació bilingüe (Programa d'ensenyament en Valencià, PEV), on es fomenta el treball educatiu en la llengua pròpia de la comunitat.

L'edifici de Primària consta de 12 aules tutorial, 2 aules d'anglès, una aula de música, una aula d'informàtica, 2 aules de PT, una aula d'AL, aula polivalent, biblioteca, sala de mestres, sala de mediació, sala de visites, zona de despatxos (direcció, cap d'estudis, secretaria, orientació i AMPA), gimnàs amb magatzem, zona de vestidors i dutxes, i despatx del mestre de EF; serveis d'alumnes i mestres, consergeria, cuina i menjador.

Pel que fa al personal docent, el centre disposa per a Infantil de 6 mestres tutores més 2 de suport i una mestra d'Anglès. Per a Primària, 12 mestres tutors, 2 mestres d'Educació Física, 2 mestres d'Anglès, un mestre d'Educació Musical, una mestra de Religió, una mestra d'Educació Plàstica, 2 mestres d'Audició i Llenguatge, una mestra de Pedagogia Terapèutica, una Psicopedagoga. A banda del personal docent, també hi ha 2 conserges, 2 cuiners, 11 educadors del menjador, 2 persones de neteja i L'AMPA "El Cedre".

Fent referència a les característiques dels alumnes del centre, cal dir que són aproximadament 300 alumnes, distribuïts en els 6 cursos d'Educació Primària. Majoritàriament són de nacionalitat espanyola, encara que, cada vegada més, hi ha alumnes d'altres nacionalitats. El nivell cultural de les famílies d'aquest centre podem considerar-ho mitjà. Aquest fet afavoreix l'ajuda en el treball docent dels fills i filles, reforçant a casa la labor del professorat.

El centre escolar és de jornada partida i el seu horari és els dilluns de 9h a 13h i de 15h a 17h, els dimecres sols de matí de 9h a 13h i els dimarts, dijous i divendres de 9h a 12h i de 15h a 17h. A més a més, els tres dies en què l'horari acaba a les 12h s'ofereixen activitats extraescolars voluntàries en el centre fins a les 13h dins les quals es troba l'Orquestra Escolar.

3.3. Projecte de l'Orquestra Escolar

L'orquestra escolar del CEIP Cervantes de Vila-Real, un projecte d'innovació que va nèixer el curs 2005-2006 i que porta com a nom "L'orquestra escolar: motor de desenvolupament i aprenentatge i agent de compensació de desigualtats".

L'Orquestra Escolar es troba dins l'oferta d'activitats extraescolars voluntàries que s'ofereixen en el centre. És una activitat extraescolar promoguda pel centre i dirigida per el propi mestre de música, Telmo Campos Micó. En ella es crea un conjunt instrumental que combina la totalitat d'instruments de percussió presents a l'aula de música, l'instrumental Orff: instruments de làmina, de membrana i xicoteta percussió, a més de les flautes dolces. A banda, també es poden incorporar aquells instruments que practiquen els xiquets i xiquetes que realitzen estudis al conservatori, a l'escola de música de la banda o en qualsevol acadèmia musical, sempre tenint en compte el permís de la família.

Des del seu inici, l'activitat ha estat oberta a tot aquell alumnat de cinqué i sisé interessat a participar-hi. La quantitat limitada d'instruments musicals que conforma la dotació de l'aula de música, obliga a acotar l'ingrés de participants i establir una oferta total de 40 places. Així mateix, el funcionament de l'activitat comporta tota una sèrie de despeses de diferent concepte, a les quals s'ha de fer front necessàriament i que suposen un desembossament de 10 € per participant. Un fet que va en contra de la voluntat inclusiva del projecte i que, encara així, no cobreix la totalitat de despeses que, de vegades, aquesta ha d'afrontar.

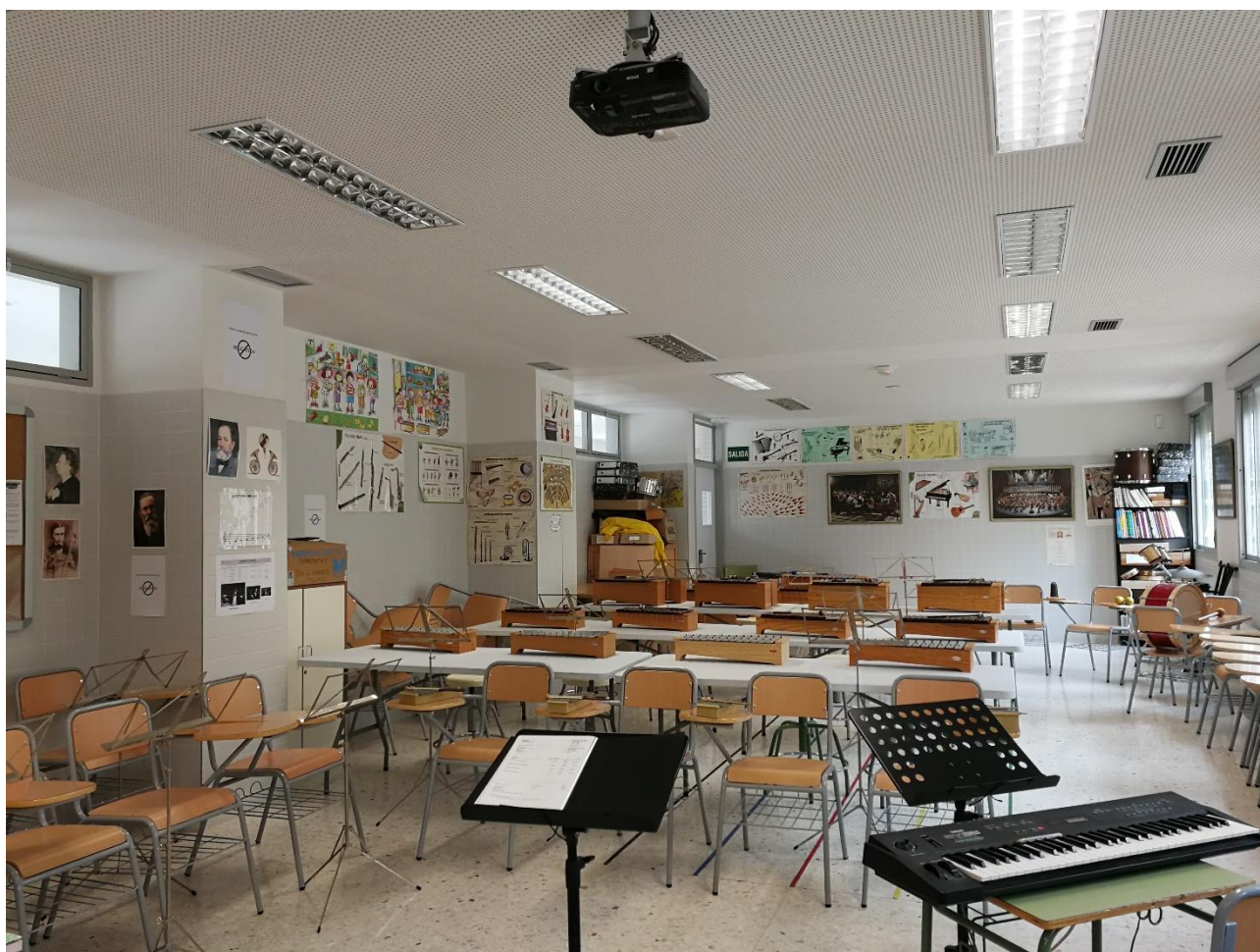
La intenció del projecte és rendibilitzar els coneixements musicals assolits per l'alumnat en l'àrea de música, després d'anys d'esforç, estudi i dedicació, i aplicar-los a allò que li dóna a aquesta disciplina el seu sentit més fonamental: la interpretació musical. Però, fa més, és una oportunitat que brinda al conjunt instrumental de ser els ambaixadors de la cultura i l'art, que són capaços de produir en el centre. És un projecte que es fonamenta en el compromís i la responsabilitat dels seus actors i que té com a principal meta, esforçar-se i portar a terme un treball de qualitat per tal d'oferir, a final de curs, el fruit i la recompensa a tanta dedicació, en forma de diverses actuacions. I a més a més, assaborir el plaer i la satisfacció personal d'haver format part d'un grup on s'han compartit experiències molt enriquidores en un entorn en què els valors associats a la música, flueixen i estableixen relacions positives entre tots els participants.

Pel que fa al seu funcionament, des d'una vessant artística, consisteix en el muntatge d'un repertori que va treballant-se i perfeccionant-se setmana enrere setmana. Els assajos es realitzen tots els divendres de 12.15 h a 13.15 h a l'aula de música del centre. L'especialista de música disposa de la sessió anterior a l'assaig (11.10 h), per tal de portar a terme la col·locació i muntatge de tot el material necessari a l'aula de música: instruments, seients i faristols. En finalitzar l'assaig són els alumnes de l'orquestra escolar que després es queden a dinar al menjador els encarregats de

recollir-ho tot i deixar l'aula de música per al posterior funcionament correcte de les sessions impartides en aquesta aula.

Respecte a l'assignació dels instruments, el director de la formació és l'encarregat de designar a cada membre l'instrument que millor s'acobra, ja que coneix a cadascun dels alumnes i sap quines són les capacitats, habilitats i destreses que tenen cap a cada instrument. No obstant això, s'intenta que tots els alumnes gaudeixin de l'oportunitat de tocar més d'un instrument diferent i, a la vegada, que puguin centrar-se en un instrument en concret per traure el màxim profit.

Quan arriba la fi de curs és hora de mostrar tot el treball realitzat durant tots els divendres al llarg del curs i, per tant, s'ofereixen dues actuacions a l'Auditori Municipal de Vila-real, en el marc dels actes de cloenda del curs acadèmic, el festival de final de curs i l'acte de cloenda.

4. REVISIÓ TEÒRICA

Els valors són aquelles qualitats o principis que caracteritzen a cada persona. Són els responsables de què les persones actuem d'una forma o d'una altra perquè formen part de les nostres creences, determinen el nostre comportament, expressen els nostres interessos, sentiments i preocupacions i, a més, defineixen els nostres pensaments i la manera en què desitgem viure i compartir les nostres

experiències amb els que ens rodegen. Tal com expressen Alonso, Pereira i Soto (2003, p.135) *“los valores y las actitudes son esenciales para el ser humano porque constituyen la estructura más profunda de la personalidad a la vez que orientan y motivan su conducta”*.

Per tant, podem dir, que els valors són la base per a viure dins d'una comunitat i relacionar-nos en cadascun dels membres d'aquesta, és a dir, són imprescindibles en la tasca de ser persones valuoses i vàlides per al nostre entorn (família, amics i societat), ja que regulen la nostra conducta i fan arribar a l'objectiu principal: el benestar comú.

És aquesta la raó per la qual podem dir que els valors són tan importants, però perquè les persones adquirisquen aquestes qualitats i es pugui arribar a eixe objectiu comú, és fonamental educar amb valors. Aquesta educació ha de ser des que els xiquets i xiquetes són menuts perquè en un futur es convertisquen en ciutadans cabals. Aleshores, aquesta tasca s'ha de dur a terme a través de la família i l'escola, que són els primers àmbits en què es relacionen els xiquets i xiquetes.

“En la familia y en la escuela, los dos grandes ámbitos en los que se forma el ser humano, los valores deben ser trabajados y perfeccionados con esfuerzo, para que sean vivencias reales que mejoren el comportamiento. En ellos se deben fomentar y potenciar cualidades, actitudes y virtudes humanas o valores, como la generosidad, la empatía, la ayuda a otros o el buen humor, entre otros.” (Del Valle; Hernández; Hernández; i Cózar, 2015: 9)

Centrant-nos en l'àmbit que ens pertoca, l'escola, cal dir que la llei educativa que està en vigor actualment (LOMCE), ja contempla aquest fet i, per tant, en el BOE (2018) podem observar aquest principi: *“La transmisión y puesta en práctica de valores que favorezcan la libertad personal, la responsabilidad, la ciudadanía democrática, la solidaridad, la tolerancia, la igualdad, el respeto y la justicia, así como que ayuden a superar cualquier tipo de discriminación.”*

D'aquesta manera, analitzant aquest principi, s'observa que l'educació escolar té el propòsit d'ajudar al desenvolupament d'aquestes qualitats en els alumnes i que, així, es convertisquen en ciutadans que actuen de forma positiva en la seua vida i en la societat en la qual es troben, com s'afirma perfectament en aquesta cita:

“Si atendemos a la época y las culturas vigentes, ausente de responsabilidad, de esfuerzo y tolerancia, comprobamos la necesidad de educar en valores ya que los valores orientan las normas, actividades, conductas y opiniones, y son elementos esenciales en la formación humana. De este modo, educar en valores es promover condiciones para aprender a construir nuestros singulares sistemas de valores.” (Longueira i Pereira, 2015: 33)

Només cal observar la quantitat de problemes en els quals està immers el món en l'actualitat per a saber com és de fonamental aquest fet. La violència, la discriminació, la contaminació, els mals hàbits de salut i un llarg etcètera estan presents dia a dia en la nostra societat i per a intentar combatre'ls i esperar que cada vegada vagen a menys, hem d'incloure en el currículum dels centres educatius aquest tipus d'educació i que així siga completa. Com diu María del Mar Bernabé (Bernabé, 2015: 18) per a ser completa, l'educació de l'ésser humà deu comprendre una formació

centrada en el desenvolupament creatiu i artístic, a més d'una formació en valors que li permetrà conèixer en la societat i desenvolupar-se plenament en la seua cultura.

Llavors, es pot dir que el que s'espera de l'educació és que inici i construïska el camí perquè es produïska el desenvolupament integral de les persones i segons el professor José María Peñalver (Peñalver, 2010a: 155): *“El desarrollo integral de las personas representa algo más que atender a sus capacidades intelectuales implica, también, el desarrollo de sus capacidades afectivas, de relación interpersonal y de inserción y actuación social.”*

No obstant això, aquest fet no significa que hem de canviar els continguts actuals o bé ensenyar uns continguts específics d'aquesta matèria, sinó que el que s'ha de fer és incloure tots aquests valors de forma implícita en les assignatures que s'imparteixen dins d'un centre escolar. Qualsevol de les assignatures pot ser vàlida, però està clar que hi haurà algunes en les quals portar a la pràctica aquest fet siga més fàcil que en altres, com per exemple en l'àrea de música com bé afirmen aquests autors:

“La música efectivamente es una herramienta muy útil para la formación en valores, ya que enseña a compartir entre los alumnos al participar de manera cooperativa en producciones musicales, desarrolla el sentido de la sana competencia, permite confrontar los rasgos personales entre los alumnos, establece nexos sociales, fomenta el trabajo en equipo, y permite demostrar al alumno su capacidad de alcanzar metas propuestas.” (Conejo, 2012: 5).

“La música es un valor, en la música se enseñan valores y con la música se aprende a elegir valores. En coherencia con el párrafo anterior, esto significa que la educación musical puede facilitar en el proceso educativo la adquisición de un conjunto de competencias que capaciten para decidir y realizar el proyecto personal, utilizando la experiencia axiológica musical como instrumento de la construcción de uno mismo y de su formación.” (Longueira y Pereira, 2015: 31).

Com s'observa en aquestes dues cites anteriors, l'àrea de música contribueix al treball de la competència social i cívica i és un mitjà de grans possibilitats per a fomentar l'estudi i la vivència de valors. Mitjançant les activitats musicals es du a terme el desenvolupament personal i social de qui participe en elles, ja que tocar o cantar provoca la comunicació entre les persones que estan involucrades en aquestes accions. A més, afavoreix valors com la solidaritat, el respecte, la no discriminació, la cooperació i el treball en grup.

Educar musicalment significa, per tant, educar en valors, però és a través d'activitats musicals col·lectives on es produeix en major mesura. La participació activa en conjunts musicals, siguin vocals o instrumentals, especialment els relacionats amb la interpretació, requereixen un treball cooperatiu i, aleshores, col·laboren en l'adquisició d'habilitats per a relacionar-se amb els altres. Viure l'experiència de formar part d'aquests conjunts dóna l'oportunitat d'expressar idees pròpies, (Peñalver, 2010b: 4) respectar i valorar les dels altres i coordinar les pròpies accions amb les dels altres integrants del grup per a arribar a un resultat comú. Llavors són aquelles activitats grupals les quals es desenvolupen capacitats i habilitats tals com la perseverança, la responsabilitat, la solidaritat, l'autocrítica i l'autoestima.

Fent referència a aquest fet, Javier González i Juan Rafael Muñoz afirmen: “*El desarrollo de las actividades musicales grupales incluye acciones potenciadoras del trabajo en equipo y, por tanto, favorecedoras de la cooperación, la solidaridad y la inclusión de todos los que participan en ellas. Es decir, las características propias de las actividades musicales ofrecen la posibilidad de hacer efectiva la práctica de los valores en el aula.*” (González i Muñoz, 2015: 40)

Dins aquestes agrupacions musicals, com per exemple una orquestra, encara es pot arribar a afavorir amb major mesura tots aquests valors comentats, i no és altra forma més que a través de la perspectiva del concert. El fet de saber que tot el treball es veurà recompensat en un concert, promou en els participants responsabilitat i compromís personal, ja que posseeixen una meta en comú per a tots els integrants. D'aquesta manera, Teresa Cataño (2012) declara que “*Es la práctica musical, utilizando el concierto como eje motivador del proceso educativo, el modo de lograr que los alumnos experimenten formas de hacer y pensar musicales en el marco de un proyecto común, lo que constituye un valioso punto de partida para nacer en ellos actitudes y valores perdurables*”.

Finalment, per acabar amb aquesta revisió teòrica, m'agradaria deixar un cita també de Javier González i Juan Rafael Muñoz, la qual sintetitza molt bé tot el tractat en aquest apartat.

“Es por ello que las actividades musicales desarrolladas potencian valores que deben figurar en un lugar destacado para todos cuantos nos dedicamos a la educación, sea esta formal o informal. Así, la aceptación de nuestra realidad, la alegría, la amistad, el amor a la profesión, la autoestima, la cooperación, la creatividad, la honestidad, la igualdad, la libertad, el respeto a los demás, la responsabilidad, la sensibilidad, y la solidaridad; formarían parte de nuestra vida diaria a través de la música.” (González i Muñoz, 2015: 44)

5. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Arreu del món hi ha una gran varietat de projectes a través d'agrupacions musicals que tenen com a objectiu principal el desenvolupament integral dels seus participants. A continuació, es pot observar una mostra d'aquests projectes més rellevants.

- ❖ **El Sistema Nacional d'Orquestres Juvenils i Infantils de Veneçuela:** Projecte promogut per José Antonio Abreu des de 1975, fa 43 anys, que acull a un col·lectiu de 350.000 xiquets i joves, molts d'ells en evident risc d'exclusió social, dotant-los accés a l'educació musical i a la pràctica musical a través d'orquestres i cors per a contribuir al seu desenvolupament personal i social. (Cabedo, 2014: 18-19), (Pastor, 2011: 20), (Verhagen, Panígada i Moreles, 2016: 35-46).
- ❖ **Programa educatiu preventiu del Polígon Industrial Don Bosco:** programa amb la música com a eix dinamitzador que té com a objectiu tractar de reduir els índexs de violència

en la Comunitat Iberia (El Salvador) en xiquetes i xiquets d'edats pròpies de primària i secundària i promoure la formació laboral i integral dels seus participants. (Bernabé, 2015: 16-23), (Muñoz, 2015: 5-6).

- ❖ **Projecte d'Orquestra Escola en San Juan (Argentina):** Aquest projecte, que segueix l'esquema i la filosofia del Sistema Nacional d'Orquestres Juvenils i Infantils de Veneçuela, permet a l'accés a formació musical de xiquets i xiquetes sense cap tipus de discriminació. El projecte té com a objectiu contribuir al desenvolupament integral de l'ésser humà i per mitjà dels seus ensenyaments aprenen valors personals i socials que són imprescindibles per a la seua vida en la societat actual, utilitzant la música com a mitjà de desenvolupament i de relació. Aquesta orquestra té com a precursors l'Orquestra Escola de Chascomús i l'Orquestra Infant Juvenil de Jujuy. (Alberto, 2015: 24-28), (Muñoz, 2015: 5-6).

- ❖ **West-Eastern Divan Orchestra:** orquestra de música creada l'any 1999 pel músic Daniel Barenboim i l'escriptor Edward Said formada per joves talents musicals israelians, palestins, àrabs i iranians que tenia com a objectiu promoure, mitjançant l'art, el procés de pau entre jueus i palestins. (Barenboim, 2011: 9-11), (Pastor, 2011: 20).

- ❖ **Projecte In crescendo:** projecte de l'Orquestra de Castella i Lleó, inspirat en el Sistema Nacional d'Orquestres Juvenils i Infantils de Veneçuela, que estan realitzant en un barri de Valladolid amb xiquets i xiquetes amb risc d'exclusió. (Gotzone, 2015: 46).

- ❖ **Projecte Resuena:** projecte realitzat per l'Orquestra Simfònica de Galícia, que segueix la línia de l'Orquestra de Castella i Lleó, i treballa per la integració de les xiquetes i xiquets desfavorits amb la creació d'una orquestra infantil. (Gotzone, 2015: 46).

- ❖ **Projecte Adoptar un músic:** és un projecte presentat per primera vegada en Espanya el 2004 en l'Orquestra i Coral Nacionals d'Espanya, de la mà de Mark Wither, col·laborador de la London Symphony Orchestra, on ja s'havia desenvolupat en escoles i hospitals. La City of Birmingham Symphoy Orchestra ha instaurat aquest projecte en alguns centres de primària de Gran Bretanya des de 1890 i, en l'actualitat, s'està realitzant en altres orquestres espanyoles com l'Orquestra Simfònica de Bilbao o la Real Orquestra de Sevilla. En aquest projecte interactiu, en col·laboració amb les escoles seleccionades, els estudiants preparen unes obres amb l'assessorament d'un músic de l'orquestra i la col·laboració del professorat del centre escolar i per finalitzar es realitza un concert participatiu. (Castaño, 2012: 43-51), (Gotzone, 2015: 46).

- ❖ **Comunitària:** encara que no es tracta d'un projecte en si mateix, és una plataforma que es troba en Catalunya i que treballa des de la perspectiva del desenvolupament cultural comunitari per a la creació, la recerca, la difusió i l'assessorament de projectes artístics que contribueixen a la construcció d'una ciutadania més activa, crítica i creativa. (Cabedo, 2014: 19-22).

6. PROPOSTA DE MILLORA

Com ja he explicat amb anterioritat, la proposta de millora que realitze per l'orquestra escolar del CEIP Cervantes de Vila-Real fa referència al fet de treballar l'educació en valors a través d'ella, fet que efectuaré amb la utilització de diverses pautes i estratègies metodològiques.

6.1. Metodologia

La metodologia utilitzada per a dur a terme la proposta de millora és una metodologia participativa i activa en la qual els alumnes posen en practica tot el bagatge de coneixements musicals que posseeixen, interpreten i preparen un repertori per a després mostrar tot aquest treball mitjançant diverses actuacions i, a la vegada, es fomenta la seua educació en valors. En aquesta metodologia els alumnes i el director intercanvien idees, opinions, necessitats, sentiments i propostes per mitjà de les diferents assemblees i la major part dels aspectes importants, com la selecció del repertori, es realitza de forma col·lectiva on tots tenen llibertat per poder aportar el seu punt de vista. A través d'aquesta es promou l'aprenentatge cooperatiu, ja que es treballa mitjançant el mètode anomenat tutoria entre iguals i, aleshores, els alumnes són responsables del seu aprenentatge i del dels seus companys. Aquesta metodologia també dona molta rellevància a l'educació en valors i la formació d'aquesta en els alumnes, la qual s'intenta treballar de forma més activa per mitjà de pautes i estratègies metodològiques. Aquestes pautes i estratègies són aplicades i executades per el propi director de l'orquestra escolar en cadascun dels assaigs i, per tant, es pot dir que jo no participe activament en la seua posada en pràctica però sí que ho he fet en la seua creació. Cadascuna d'aquestes pautes i estratègies han estat creades per a treballar certs valors com per exemple el treball personal i en equip, el lideratge, l'esforç, la perseverança, la solidaritat, el respecte, la cooperació, la tolerància i la responsabilitat, valors tan importants per a l'educació integral de les persones.

A continuació, s'exposen les nou pautes i estratègies metodològiques:

➤ **Puntualitat**

Per tal de treballar la puntualitat en els alumnes és important fer conscient a l'alumne que en arribar tard a l'assaig tot el grup es veu perjudicat. El seu retard suposa que l'activitat ha de cessar durant una estona perquè ell s'incorpore a la interpretació o, en el cas dels instruments de vent que incorporen els alumnes que estudien música fora del centre, també per a permetre que l'afinen. La sensació que pertany a eixe grup i el fet d'adonar-se que els seus companys de l'orquestra escolar

esperen d'ell que no es torne a repetir aquesta interrupció, és molt més eficaç per a l'aprenentatge d'una conducta de puntualitat que el fet que el director el renya sense més per la seua tardança.

➤ **Assistència**

Per treballar l'assistència és imprescindible dur un control d'aquesta passant llista i anotant els alumnes que no estan presents en cada assaig, però encara és més imprescindible fer conscients als alumnes de la repercussió que té el no acudir. És important explicar que tots els membres de l'orquestra són fonamentals i que tots tenen el seu paper dins l'agrupació, per tant, la no assistència fa que no es puguin sentir tots els instruments i respectives parts i, per conseqüència, la pesa completa. A més, també s'ha d'exposar que el fet de faltar als assajos comporta l'agreujament que es poden cometre errades en la interpretació per falta d'assaig, que és evident que tothom pot fer-les, però és més probable com menys s'assaja i, llavors, es perjudica la labor duta a terme pels companys que sí que compleixen amb el seu deure d'assistir. D'aquesta manera, fent entendre alumnes aquests fets s'afavoreix la seua implicació dins del grup i es treballa valors com el compromís.

➤ **Clima de treball**

Per tal de treballar dins de l'orquestra escolar és important crear un bon clima on el silenci i l'escolta activa juguen un paper rellevant. És imprescindible explicar als alumnes que quan algun company o companys estan tocant, siga per cordes o de forma individual, els alumnes que no toquen han d'estar en silenci, perquè escoltant com toquen i escoltant les indicacions del propi director, cap a ells o en general, es pot aprendre molt més que amb el simple fet de tocar sense escoltar res. És fonamental fer constància que si no tenen respecte pels companys i fan sorolls o parlen quan aquest estan practicant, perjudiquem tant a aquests companys com a l'agrupació al complet, perquè dins d'aquesta tots els instruments són importants. Dir que han d'estar en silenci a l'inici i final d'una activitat musical perquè tot pugua estar en consonància i no hi haga interrupcions. D'aquesta manera, es treballa el respecte i es dona a entendre que si volem que l'orquestra escolar avance és important un bon comportament.

➤ **Selecció del repertori de forma col·lectiva.**

Pel que fa a la selecció d'un repertori, en comptes d'imposar-ne un, per molt atractiu que pugua resultar per als alumnes, sempre serà més motivador si són ells qui poden triar. Està clar que no es pot deixar total llibertat per elegir, ja que s'ha de tenir en compte certs aspectes com els instruments dels quals disposem o que es puguin adaptar al nivell de competència musical dels alumnes i, llavors, s'ha d'acotar un puc. No obstant això, es pot realitzar una llista de les possibles obres que es poden interpretar en l'orquestra escolar i, de dintre de tot aquest ventall de possibilitats, els

alumnes fan la selecció de forma col·lectiva per mitjà de volts. Després es fa el recompte i guanyen les peces que tinguen major nombre de vots. D'aquesta manera, cadascun dels alumnes pot donar la seua opinió i es treballa un valor tan important com la tolerància.

➤ **Deixar als alumnes emportar-se els instruments a casa.**

Moltes vegades amb els assajos dels divendres o els assaigs parcials els alumnes no tenen prou per a saber tocar sense problemes el seu paper o bé hi ha algun fragment de la partitura que sempre costa un poc més i, per tant, es necessita practicar més. Una bona opció és deixar que els alumnes puguen endur-se els instruments i practicar en casa. Aquest fet només és possible amb els instruments de xicoteta percussió, els xilòfons i metal·lòfons soprano i alts i els carillons, ja que els altres instruments com el xilòfon i metal·lòfon baix són molt grans per a poder agarrar-los. Els alumnes han de dur una bossa gran i resistent on transportaran els instruments i els hauran de retornar en perfecte estat. Per tal de tenir un control dels instruments es deixa un llistat en la paret en el qual els alumnes han de posar el nom i la signa, l'instrument que tenen i la data del dia en què l'agarren. Després el dia que el retornen a l'aula han de tornar a posar la data en la llista, per saber que l'instrument està retornat, i el mestre comprova que aquest no presenta cap imperfecte. D'aquesta manera, es fomenta la responsabilitat en els alumnes, ja que es fan càrrec durant un temps d'un instrument que no és seu.

➤ **Tutoria entre iguals**

Hi ha ocasions en què algun alumne té dificultats per a tocar algun fragment del repertori i necessita que algú li explique com ha de fer-ho, però en comptes de ser el director qui ensenya a l'alumne com es fa, és millor utilitzar el mètode de treball cooperatiu anomenat tutoria entre iguals. Es tracta de treballar mitjançant parelles amb alumnes de nivells de competència musical diferents. L'alumne tutor és qui té major capacitat i ensenya a l'alumne tutoritzat. Aquest fet no beneficia únicament a l'alumne tutoritzat sinó als dos, ja que l'alumne tutor també pot aprendre més a la vegada que ensenya al seu company. Hi ha moltes investigacions realitzades en relació amb aquest tema i un dels autors és Slavin (1990) que revisa i destaca que els alumnes que treballen cooperativament tenen un aprenentatge significativament superior en comparació als quals ho fan de manera tradicional; i que, a més, els primers desenvolupen competències socials, personals, d'autonomia i metacognició. També es pot destacar a Alexander i Dorow (1983) que van estudiar els efectes de la tutoria entre iguals en l'aprenentatge de la interpretació musical en classes de banda obtenint resultats finals significativament superiors als inicials; i Sheldon (2001) que valora els beneficis de l'aprenentatge d'un instrument a través d'aquesta estratègia d'instrucció. Tots aquests estudis manifesten que la tutoria entre iguals és un camí convenient per a millorar l'aprenentatge dels

alumnes i, a la mateixa vegada, que es desenvolupen habilitats socials i de resolució de conflictes, inclusió d'estudiants amb dificultats, autonomia i motivació als estudiants, etc.

➤ **Assemblea post-assaig.**

Quan finalitza un assaig és important conèixer l'opinió dels alumnes i veure com ha sigut el treball des del seu punt de vista. Per tant, és fonamental crear una assemblea post-assaig on es promou el debat i la reflexió i els alumnes puguen comentar sensacions i sentiments que s'han tingut durant la pràctica musical, o bé comentar possibles dificultats viscudes o noves propostes per a futurs assajos i que, així, es puguen millorar. D'aquesta manera, es treballa la convivència i s'estimulen valors com saber compartir les teues pròpies opinions, respectar les opinions dels companys, participar democràticament, l'autocrítica, l'escolta activa, la cooperació, la cerca de solucions consensuades i la resolució de conflictes.

➤ **Canvis de rol.**

Una altra de les opcions per treballar l'educació en valors és realitzar canvis de rol dins l'orquestra escolar. En primer lloc, afavorir la participació de tots els alumnes en les interpretacions musicals, independentment del nivell de competència musical que posseïsquen, i permetre que tots puguen vivenciar el que significa ser el solista d'una obra o tenir en el paper una part principal i no siguen sempre els alumnes que tenen majors coneixements musicals. Un altre canvi de rol és el de canviar els caps de corda i que no sempre siguen els mateixos alumnes, podent canviar en cadascuna de les peces. L'últim d'aquests és el que els encarregats de recollir el muntatge de l'orquestra escolar i deixar l'aula de música per al posterior funcionament correcte de les sessions impartides en aquesta aula, no siguen sempre els mateixos alumnes. Anar intercanviant entre els alumnes que es queden al menjador i els que no, amb la finalitat d'adquirir una millor visió de conjunt i valorar el treball dels altres. Amb la utilització d'aquests canvis de rol es fomenta en els alumnes valors com l'esforç, la perseverança, l'autosuperació, l'autoestima, l'empatia, el lideratge, el treball personal i en equip i la cooperació.

➤ **Introducció del cant.**

L'última de les estratègies metodològiques és la introducció del cant junt amb la interpretació instrumental i, per a tal fet, la selecció de cançons que tracten valors amb la finalitat de poder treballar amb aquestes l'educació en valors. Les cançons es converteixen en autèntics transmissors de valors, actituds, normes, creences i sentiments i les seues lletres són el mitjà principal per treballar aquests aspectes. Una molt bona selecció de cançons que tracten valors són les de les pel·lícules Disney com bé afirmen Beatriz Correyero i Irene Melgarejo:

Lugar destacado ocupan los valores dentro de las películas de dibujos animados de Disney en su conjunto, esto también se ve reflejado en las letra de sus canciones pues en ellas encontramos multitud de valores y contravalores como: la belleza exterior e interior, el trabajo personal y en equipo, el liderazgo, el esfuerzo, la perseverancia, la bondad, el amor a la naturaleza, la alegría, la ilusión, la felicidad, la amistad, el amor en pareja, los sentimientos, la solidaridad, la cooperación, la esperanza, la libertad, la responsabilidad versus irresponsabilidad, la sociabilidad, la tolerancia, la fidelidad, la lealtad, la valentía, los roles sexuales, los estereotipos sociales, entre otros. (Correyero i Melgarejo, 2010:15)

No obstant això, està clar que sols amb la lectura la lletra no és suficient per a treballar l'educació en valors, per tant, és important realitzar un debat en el qual els alumnes reflexionen sobre el significat de la lletra i quins són els valors que veuen reflectits en ella.

6.2. Seqüenciació

GENER				
DL	DM	DX	DJ	DV
1	2	3	4	5
8	9	10	11	12
15	16	17	18	19
22	23	24	25	26
29	30	31		

FEBRER				
DL	DM	DX	DJ	DV
			1	2
5	6	7	8	9
12	13	14	15	16
19	20	21	22	23
26	27	28		

MARÇ				
DL	DM	DX	DJ	DV
			1	2
5	6	7	8	9
12	13	14	15	16
19	20	21	22	23
26	27	28	29	30

ABRIL				
DL	DM	DX	DJ	DV
2	3	4	5	6
9	10	11	12	13
16	17	18	19	20
23	24	25	26	27
30				

MAIG				
DL	DM	DX	DJ	DV
	1	2	3	4
7	8	9	10	11
14	15	16	17	18
21	22	23	24	25
28	29	30	31	

- Inici del pràcticum II en CEIP Cervantes.
- Observació del funcionament de l'orquestra escolar.
- Plantejament de la proposta de millora al director de l'orquestra.
- Presentació de les pautes i estratègies metodològiques al director de l'orquestra.
- Execució de les pautes i estratègies metodològiques per part del director.
- Pasqua.
- Festes Sant Pasqual Vila-Real.
- Últim assaig de l'orquestra i realització dels qüestionaris al director i als alumnes.

6.3. Avaluació

Una vegada duta a terme la proposta de millora, com en qualsevol projecte que finalitza, és moment d'avaluar-la per veure si s'han complert les expectatives que tenia pensades. El primer pas per a realitzar l'avaluació és saber el que s'ha d'avaluar per la qual cosa s'ha d'establir els criteris d'avaluació i en segon llocs s'ha de saber com hem d'avaluar aquests criteris que serà a través dels instruments d'avaluació.

6.3.1. Criteris d'avaluació

Per tal d'establir els criteris d'avaluació utilitzaré el decret 108/2014 pel qual s'estableix el currículum de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana i buscaré els criteris d'avaluació de l'àrea de música relacionats en la temàtica per als cursos 5é i 6é, ja que els alumnes que participen en l'orquestra escolar pertanyen a aquests. Seguidament, els adaptaré i dissenyaré perquè s'acoblen a la proposta de la millora plantejada. A continuació, es mostra una taula en la qual es pot observar el que acabe d'exposar, en la dreta els criteris d'avaluació del decret 108/2014 i en la part esquerra els criteris d'avaluació per a la proposta de millora.

Criteris d'avaluació del Decret 108/2014	Criteris d'avaluació de la proposta de millora
BL 1.3 Reconèixer i valorar exemples de totes les etapes de la música occidental, participant en diversos tipus de representacions musicals, i mostrar interès i respecte quan s'expressen opinions sobre "altres músiques" i cultures, valorant la riquesa que aporten al patrimoni comú	Reconèixer i valorar un bon clima de treball, participant en l'orquestra amb un correcte comportament, mostrant interès i respecte quan els companys estan tocant i entenent que la puntualitat i l'assistència als assaigs té relació directa en la consecució de l'objectiu comú.
BL 1.5 Captar el sentit global i analitzar de manera crítica textos orals, deduint el significat de paraules pel context i extraient-ne conclusions. Participar en debats, col·loquis i exposicions adoptant els diferents rols i utilitzant el diàleg per a resoldre conflictes interpersonals exposant de manera organitzada el seu discurs i utilitzant un llenguatge no discriminatori.	Captar el sentit global i analitzar de manera crítica la lletra de les cançons, deduint el significat de paraules pel context i extraient-ne conclusions. Participar en debats, col·loquis i exposicions adoptant els diferents rols i utilitzant el diàleg per a resoldre conflictes interpersonals exposant de manera organitzada el seu discurs i utilitzant un llenguatge no discriminatori.
BL 1.6 Interpretar les demandes de les tasques d'aprenentatge, mantindre la concentració mentre les fa, mostrar perseverança i flexibilitat davant dels reptes i dificultats, esforçant-se i mantenint la calma i la motivació, intentant resoldre els dubtes pels seus propis mitjans fent-se preguntes i buscant ajuda si la necessita.	Interpretar les demandes de les tasques d'aprenentatge, mantindre la concentració mentre les fa, mostrar perseverança i flexibilitat davant dels reptes i dificultats, esforçant-se i mantenint la calma i la motivació, intentant resoldre els dubtes pels seus propis mitjans fent-se preguntes i en cas de necessitar ajuda utilitzar la tutoria entre iguals.

<p>BL 1.7 Interpretar i utilitzar el vocabulari de l'àrea del nivell educatiu per a analitzar i intercanviar informacions amb altres alumnes o amb els adults, explicar el procés i avaluar el resultat dels seus aprenentatges i dels companys i companyes, fer propostes raonades per a millorar-les i presentar el treball en públic.</p> <p>BL 2.4 Actuar de manera eficaç en equips de treball, participant en la planificació de metes comunes, prenent decisions raonades, responsabilitzant-se del seu rol i la seua tasca, fent propostes valuoses, reconeixent el treball alié i animant els altres membres del grup, utilitzant el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies.</p> <p>BL 2.5 Planificar la realització d'un producte o una tasca establint metes, proposar un pla ordenat d'accions per a aconseguir-les, seleccionar els materials i estimar el temps per a cada pas, adaptant-ho davant dels canvis i imprevistos, avaluar el procés i la qualitat del producte final amb ajuda de guies per a l'observació detallant les millores fetes.</p>	<p>Utilitzar l'assemblea post-assaig per a analitzar i intercanviar informacions sobre el que ocorre en els assaigs amb altres alumnes o amb els adults, explicar el procés i avaluar el resultat dels seus aprenentatges i dels companys i companyes, fer propostes raonades per a millorar-les i presentar el treball en públic.</p> <p>Actuar de manera eficaç en l'orquestra escolar, participant en la planificació de les metes comunes, prenent decisions raonades, responsabilitzant-se del seu rol i la seua tasca, fent propostes valuoses, reconeixent el treball alié i animant els altres membres del grup, utilitzant el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies.</p> <p>Arribar al producte o la tasca final establint metes i manifestant els valors fomentats en cadascuna de les pautes i estratègies utilitzades així com el treball personal i en equip, el lideratge, l'esforç, la perseverança, la solidaritat, el respecte, la cooperació, la tolerància, la responsabilitat entre altres i valorar la importància de l'educació en valors en la seua formació.</p>
---	--

6.3.2. Instruments d'avaluació

Després d'analitzar quina podia ser la millor forma per realitzar l'avaluació, vaig pensar que el millor seria incorporar a tots els integrants de l'orquestra, és a dir, els alumnes que participen en ella, el director de l'agrupació, que com ja he dit anteriorment també és el mestre de música de l'escola i, per descomptat, a mi que sóc la promotora de la proposta de millora. Per tant, puc dir que s'utilitzen tres instruments d'avaluació, un per cadascuna de les parts integrants de l'orquestra escolar.

El primer dels instruments d'avaluació són les notes que vaig prendre en cadascun dels assajos que es realitzaven tots els divendres. Des de la posada en practica de les pautes i estratègies metodològiques vaig estar present en tots els assaigs i realitzava una observació directa de tot el que ocorria dins d'aquelles quatre parets de l'aula de música. Posteriorment, anotava tota la informació obtinguda en la plantilla (Annex I) creada per a l'ocasió en la qual es troben plantejats els aspectes que s'han d'observar en cada assaig. La data, les estratègies i pautes utilitzades, els valors observats en els alumnes, comentaris sobre l'assaig i les possibles incidències són els aspectes que es troben en aquesta plantilla i que em vaig plantejar observar en cadascun dels

assaigs. D'aquesta manera, en acabar la proposta de millora es pot observar com va evolucionant des del seu inici fins al final.

El segon d'aquests instruments d'avaluació és el que fa referència als alumnes que participen en l'orquestra escolar. Es tracta d'un qüestionari creat per mi especialment per a aquesta avaluació. (Annex II) El qüestionari es troba dins d'una graella i s'observen les preguntes en la part esquerra i les opcions de resposta a la part dreta. Està format per 23 preguntes, una d'elles és per a escriure una resposta molt curta amb tres paraules i les 22 restants són preguntes tancades on han de marcar la resposta amb una X en els quadres corresponents a les opcions de Si o No. Dins del qüestionari es troben preguntes molt variades, algunes d'aspectes generals i altres de més específiques. Hi ha algunes que són exclusives de l'educació en valors i altres que parles sobre les pautes i estratègies utilitzades per a augmentar la formació en valors a través de l'orquestra escolar. Cap al final del qüestionari també es troben preguntes relacionades en la posada en pràctica dels valors apresos dins l'agrupació o el canvi positiu de certs aspectes de la seua vida. A través d'aquest qüestionari espere que els alumnes reflexionen un poc sobre la possibilitat de formar-se en valors formant part d'una agrupació d'aquestes característiques i la posada en pràctica d'aquests valors treballats. Una vegada respost el qüestionari per cadascun dels 28 alumnes que formes l'orquestra escolar podré extraure uns resultats que em confirmarà si l'objectiu de treballar de forma més activa els valors a través d'aquesta agrupació musical per mitjà de pautes i estratègies metodològiques s'ha complit.

Finalment, l'últim dels instruments de l'avaluació és un altre qüestionari però aquest realitzat a director de l'orquestra escolar (Annex III). El qüestionari té el mateix format que el qüestionari dels alumnes però aquest només posseeix 6 preguntes tancades en les quals haurà de respondre amb una X en els quadres corresponents a les opcions de Si o No. A través d'aquest qüestionari obtindrè informació sobre l'opinió de la proposta de millora i del seu funcionament per part del propi executor de les pautes i estratègies proposades per mi. Ell com a especialista de música i com a director de l'agrupació que coneix als alumnes des de menuts sabrà si hi ha hagut una evolució positiva en els alumnes respecte al tema treballat i, per tant, em servirà per a comprovar l'efectivitat de la proposta de millora al seu projecte de l'orquestra escolar.

6.4. Resultats

Un cop utilitzats i completats els tres instruments d'avaluació és el moment d'analitzar la informació obtinguda i extraure uns resultats, la qual cosa és molt important per comprovar si la proposta de millora ha tingut l'efecte que esperava.

En primer lloc parlaré del primer instrument d'avaluació utilitzat, que no és altre que les anotacions que he fet jo en cadascun dels assaigs. Com que tinc les plantilles completes amb tots els aspectes des de l'inici de la proposta fins al final, puc observar els canvis que s'han produït. Es pot veure que a l'inici, les manifestacions de valors per part dels alumnes eren bastant escasses, però no puc dir nul·les perquè el simple fet de formar part d'una agrupació musical ja comporta una educació en valors com s'ha vist en la revisió teòrica. No obstant això, a la vegada que han anat passant els assajos i s'han aplicat les pautes i estratègies, la resposta dels alumnes ha sigut molt positiva i les manifestacions de valors s'han fet més constants. Inclús ha arribat el moment en què els propis alumnes han executat certes pautes i estratègies per ells mateixos sense la necessitat del director. D'altra banda també han disminuït les incidències dins de l'orquestra escolar, ja que el diàleg sempre ha tingut un paper molt important per intentar solucionar qualsevol problema dins de l'orquestra escolar i també fora d'aquesta. El treball realitzat dins de l'agrupació ha traspassat la frontera i després també he pogut observar manifestacions dels valors treballats de dins de l'orquestra en les sessions de l'àrea de música, la qual cosa junt amb tot el comentat abans em demostra que la proposta de millora ha donat els seus fruits.

Pel que fa al qüestionari realitzat als alumnes, és un qüestionari que aporta molta informació, ja que són ells els propis subjectes de la proposta de millora i a qui se'ls aplica aquestes pautes i estratègies metodològiques i a través dels quals es comprova la seua efectivitat. El seu grau d'implicació ha permès dur a terme tota la proposta de millora de forma més que favorable i l'interés mostrat per a la seua formació en valor a través de música ha sigut excel·lent. Com que el qüestionari era molt clar, no ha hagut problemes a l'hora de respondre'l i les respostes han sigut bastant similars en tots els alumnes. En les preguntes específiques de certes pautes i estratègies metodològiques es comprova en la resposta que han trobat el sentit de cadascuna d'elles i els valors que s'intentaven transmetre. La gran majoria d'alumnes ha confirmat que han observat la manifestació dels valors fomentats a través de l'orquestra escolar entre els teus companys, aspecte molt positiu a tenir en compte. No obstant això, el que més m'ha cridat l'atenció és la unanimitat en les respostes de les preguntes 21 i 22. Tots els alumnes han respost un sí a aquestes dues preguntes que feien referència al fet que si aplicarien i compartirien les experiències apreses en l'orquestra escolar i a què si creien que formant part d'aquesta orquestra escolar en la qual es treballen els valors canviaria de manera positiva en algun aspecte de la teua vida. Per tant, a través d'aquest instrument d'avaluació es comprova que la proposta de millora ha sigut efectiva.

Finalment, respecte al qüestionari realitzat al director de l'orquestra escolar, analitzant les seues respostes a les sis preguntes es reafirma una vegada més el que ja he dit durant tot aquest apartat. A través d'aquest qüestionari, amb les seues respostes m'informa que ell pensa que mitjançant pautes i estratègies metodològiques es pot augmentar treball de l'educació en valors i que veu

adequades les que han sigut proposades mi. D'altra banda, igual que jo, també ha vist canvis en els alumnes quant a comportament i una evolució positiva respecte a la seua formació en valors i la manifestació d'aquests. La seua opinió és molt important per extraure resultats, ja que ell és qui coneix més als alumnes i sap realment el grau d'evolució que han pogut realitzar tots ells durant aquesta proposta de millora i, llavors, amb aquest instrument d'avaluació es confirma per tercera vegada que l'objectiu de la proposta de millora s'ha complit.

7. CONCLUSIONS

Com en qualsevol projecte dut a terme, tenint l'avaluació realitzada i l'anàlisi dels resultats acabat, és moment d'extraure una conclusió.

Per començar, perquè un projecte es pugui dur a terme i es pugui arribar a la seua consecució, és necessari el suport de les persones implicades i, en el meu cas, he tingut en tot moment el suport per part del centre educatiu i del director de l'orquestra per realitzar la meua proposta de millora. Sense tots ells estic més que segura que aquesta no hauria estat possible.

Realitzar aquesta proposta m'ha ensenyat moltes coses. Conèixer el funcionament d'una extraescolar tan meravellosa com aquesta, on alumnes músics i altres que no ho són es convertisquen també en músics, i entre tots visquen l'experiència de formar part d'una agrupació musical. Activitat que puc dur a terme en el meu futur com a mestra de música, ja que pense que és excel·lent. A més, per dur a terme la proposta he hagut d'informar-me i formar-me també en valors, fet imprescindible que haurien de fer tots els mestres en l'actualitat per aplicar-ho a les seues aules. Per la qual cosa puc dir que m'ha aportat grans beneficis, però, per descomptat, molts més als alumnes que han participat en aquesta proposta de millora.

Per desgràcia, totes les pautes i estratègies metodològiques plantejades no s'han pogut aplicar com és el cas de la selecció del repertori de forma col·lectiva i tolerant i la incorporació del cant i la selecció de peces que tracten valors per treballar la lletra, ja que quan vaig arribar jo els alumnes ja portaven quasi cinc mesos de curs i el projecte de l'orquestra escolar del curs 2017/2018 ja estava més que encetat.

Tanmateix, a pesar de no poder aplicar totes les pautes i estratègies plantejades, s'ha aconseguit l'objectiu que tenia formulat i han treballat de forma més activa valors com el companyerisme, l'amistat, el respecte, la responsabilitat, el compromís, la paciència, la perseverança, la solidaritat, entre altres, cosa que afavoreix la seua formació en valors i com a conseqüència la seua educació integral per a convertir-se en ciutadans models.

Per tant, puc dir finalment que la proposta de millora realitzada ha sigut tot un èxit, no obstant això, a pesar de l'evolució dels alumnes quant a l'educació en valors, no puc confirmar ni assegurar que aquest fet continuarà igual en un futur, però el que sí que puc afirmar és que tindran una bona base per a poder fer-ho.

8. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- Alberto Rodrigo, J. (2015). "Música para la inclusión: El programa de orquestas infantiles de la provincia de San Juan (Argentina)" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº63, pp. 24-28.
- Alexander, L. i Dorow, L. (1983). "Peer tutoring effects on the music performance of tutors and tutees in beginning band clases". *Journal of Research in Music Education*, vol. 31, núm. 1, pp. 33-47.
- Alonso, M.^aL.; Pereira, C. i Soto, J. (2003). "La educación en valores a través de la música. Marco teórico y estrategias de intervención" en BENSÓ, M. ^aC.; PEREIRA, M. ^aC. (coords.): *El profesorado de enseñanza secundaria. Retos ante el nuevo milenio*. Orense. Fundación Santa María/ Universidad de Vigo, pp.136-203.
- Altimires, N. i Duran, D. (2011). "La tutoría entre iguales en el aprendizaje de la lectura de las notas musicales" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº 52, pp. 71-78.
- Barenboim, D. (2011). "En la orquesta todos son iguales: <<Quien no sabe de integración no puede hacer música>>" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº 51, pp. 9-11.
- Bernabe, M. (2015) "Educación musical y educación en valores para la prevención de la violencia en contextos marginales de El Salvador" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº 63, pp. 16-23.
- Cabedo. A. (2014). "La música comunitaria como modelo de educación, participación e integración social. Conociendo Comunitària: <<Arte para la construcción social>>" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº 60, pp. 15-23.
- Castaño, T. (2012). "Entre todos, para todos: el valor de hacer música en secundaria" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº 56, pp. 43-51.
- Colomo, E. (2014). "Las canciones como recurso didáctico para educar en el amor" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº61, pp. 76-81.
- Conejo Rodríguez, P. A. (2012). "El valor formativo de la música para la educación en valores" *DEDiCA. REVISTA DE EDUCAÇÃO E HUMANIDADES*, 2 (2012) março, pp. 263-278.
- Correyero Ruiz, B. y Melgarejo Moreno, I. (2010). "Cine, música y valores: de Blancanieves a Tiana" en Congreso Euro-Iberoamericano de Alfabetización Mediática y Culturas Digitales Sevilla: Universidad de Sevilla, pp. 1-19.
- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual establix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.
- Del Valle de Moya, M.; Hernández Bravo, J. R.; Hernández Bravo, J. A.; Cózar, R. (2015). "Formación en valores en educación infantil a través de la música" en *Eufonía: Didáctica de la Música*, nº63, pp.7-15.

- Fortea Bagán, M.A. (2009). "Metodologías didácticas para la enseñanza/aprendizaje de competencias" en curso CEFIRE Castellón 2009: "Competencias en el ámbito de las ciencias experimentales. Programar y trabajar por competencias", pp 1-24.
- González Martín, J. i Muñoz Muñoz. J. R. (2015). "Música para la educación en valores en la universidad" en Eufonía: Didáctica de la Música, nº 63, pp. 37-45.
- Gotzone Higuera, M. (2015). "Orquestas sinfónicas del Reino Unido. Un servicio a la comunidad" en Eufonía: Didáctica de la Música, nº 64, pp. 39-47.
- Longueira, S. i Pereira, C. (2015). "La música en el cine y la educación en valores. Propuestas de intervención pedagógica" en Eufonía: Didáctica de la Música, nº 63, pp. 29-36.
- Lorenzo De Reizábal, M. (2017). "Educación en valores en el contexto de las agrupaciones instrumentales y vocales. 10 ideas prácticas para el aula" en Experiencias Educativas, nº 17, pp. 151-175.
- MEC (2006). Ley Orgánica de Educación (LOE): Ley Orgánica 2/2006 de 3 de Mayo (B. O. E. del 4 de mayo de 2006).
- Muñoz, J.R. (2015). "La música para la educación en valores" en Eufonía: Didáctica de la Música, nº63, pp. 5-6.
- Pastor, P. (2011). "Hacer música, un valor en muchos sentidos" en Eufonía: Didáctica de la Música, nº 51, pp.12-23.
- Peñalver, J.M. (2010a): "El valor humano de la improvisación musical y su influencia en el desarrollo de los temas transversales en la educación obligatoria española" en Revista EL ARTISTA, nº 7, pp. 152-164.
- Peñalver, J.M. (2010b): "La improvisación musical y su relación con la educación en valores. Justificación y elaboración de un diseño curricular básico para el área de música de la educación secundaria obligatoria" en Revista QUADERNS DIGITALS, nº 64, pp. 1-10.
- Peñalver, J.M. (2013): "Análisis de la práctica de la improvisación musical en las distintas metodologías: características y criterios de clasificación" En Revista ARTSEDUCA, nº 4, pp 74-85.
- Sheldon, D.A. (2001). "Peer and cross-age tutoring in music". *Music education Journal*, núm. 38, vol. 6, pp. 33-38.
- Slavin, R. (1990). "Cooperative learning. Theory, research, and practice. Massachussetts. Allyn and Bacon.
- Verhagen, F.; Panígada, L.; Moreles, R. (2016). "El Sistema Nacional de Orquestas y Coros Juveniles e Infantiles de Venezuela: un modelo pedagógico de inclusión social a través de la excelencia musical." en Revista internacional de educación musical, nº4, pp. 35-46.
- Vicente Nicolás, G. i Azorín Abellán, C.M. (2013). "Música y valores: una relación educativa ineludible" en Música y Educación, nº93, pp. 16-25.

9. ANNEXOS

- **Annex I:** Plantilla per a fer anotacions dels assaigs.

Data:

Estratègies i pautes utilitzades:

-
-
-
-
-
-
-
-

Valors observats en els alumnes:

-
-
-
-
-
-
-
-

Comentaris:

Incidències:

- **Annex II:** Qüestionari dels alumnes.

Qüestionari alumnes	SI	NO
1. T'agrada fer activitats extraescolars?		
2. T'agrada divertir-te a la vegada que aprens i et formes?		
3. Penses que l'educació en valors és important?		
4. Creus que és fonamental formar-se en valors?		
5. T'agrada formar-te en valors?		
6. T'agrada formar part del projecte de l'orquestra escolar dins el qual et recrees alhora que et formes en valors?		
7. Nomena 3 valors que cregues que es treballen dins de l'orquestra escolar.		
8. La relació entre els teus companys de l'orquestra escolar és bona?		
9. Un bon comportament dels membres de l'orquestra escolar és imprescindible per a un bon funcionament d'aquesta?		
10. Creus que sense el compromís de tots els membres de l'orquestra escolar aquesta pot funcionar sense problemes?		
11. Et sembla correcte poder seleccionar el repertori de forma col·lectiva i tolerant?		
12. Creus que és positiu resoldre problemes d'interpretació per mitjà de la tutoria entre iguals?		
13. Penses que realitzar les tutories entre iguals comporta beneficis per als dos alumnes implicats?		
14. Et sembla correcte poder emportar-vos els instruments a casa per practicar però amb la condició que tornen en perfecte estat?		
15. Penses que les assemblees en finalitzar l'assaig són beneficioses per al millor funcionament de l'orquestra escolar i per a la vostra formació en valors?		
16. Creus que els diferents canvis de rol que es produeixen dins de l'orquestra escolar fomenten l'educació en valors?		
17. Encara que actualment no es realitza en l'orquestra escolar, t'agradaria que s'introduïra el cant en ella?		
18. Pensa que s'introdueix el cant en l'orquestra escolar i que es selecciona un repertori que tracta els valors, creus que treballar la lletra d'aquestes peces afavoriria en major mesura la vostra educació en valors?		
19. Penses que el respecte, la responsabilitat i la tolerància són alguns dels valors que es treballen a través de l'orquestra escolar?		
20. Has observat la manifestació dels valors fomentats a través de l'orquestra escolar entre els teus companys?		
21. Aplicaries i compartiries les experiències apreses en l'orquestra escolar?		

22. Creus que formant part d'aquesta orquestra escolar en la qual es treballen els valors canviaràs de manera positiva en algun aspecte de la teua vida?		
23. Recomanaries als teus companys del centre que formaren part de l'orquestra escolar quan arriben a 5é i 6é de primària?		

- **Annex III:** Qüestionari del director de l'orquestra escolar.

Qüestionari director/mestre de música	SI	NO
1. El projecte de l'orquestra escolar que vas crear contempla l'educació en valors?		
2. Penses que a través de pautes i estratègies metodològiques es pot augmentar la formació en valors dins l'orquestra escolar?		
3. Creus que les pautes i estratègies metodològiques utilitzades són adequades?		
4. Has observat canvis positius en el comportament dels alumnes des de la incorporació d'aquestes noves pautes i estratègies?		
5. Has observat la manifestació dels valors fomentats a través de l'orquestra escolar entre els teus alumnes?		
6. Has detectat una evolució positiva des de l'inici al final de la proposta de millora en els alumnes quant a la seua formació en valors?		
7. Perceps si els alumnes manifesten satisfacció en veure complides les seues metes proposades?		